

Kiss János és Nagy Tamás

A családom világháborús története

Apai nagyapám Kiss Mihály 1891-ben született Nagyszegegyházán. Újfehértón anyakönyvezik, Hajdúdorogon keresztelik a görög katolikus templomban.

1911-ben vonul be Szatmárnémetibe. Közös hadsereg gyalogos katonájaként Bosznia Ragoticára helyezik. Standebeli katona, békefenntartó alegységnél szolgál.

Szolgálati idő 3 év. Kiválasztás után került ide, hamar megtanulja a német vezényszavakat, több szót tud németül. 175 cm magas, 80 kg, jókötésű volt. Közös hadsereg katonájaként jól éltek, sok szabadságot kaptak. Nagyapám gyakran van jutalomszabadságon. A trónörökös meggyilkolásakor őket vetik be először. A háború kezdetével megváltozik minden. Leszerelés előtt álló sorkatona volt, tele nagy tervekkel.

Egyik napról a másikra az első vonalba találja magát. Kevesebb az étel, kevesebb az alvás. A szabadban aludni nem volt számára ismeretlen dolog, mert bevonulása előtt sok éven keresztül pásztorkodott. 14 nyarára már két gyermeke született.

Felesége, a nagymamám Kerékgyártó Erzsébet édesapjával élt közös háztartásban Nagyszegegyházán. Nehéz körülmények között élnek, sokat nélkülöznek. 1914 őszére pár hónapos gyermekük meghal.

Stabilizálódik a helyzet, nagyapám szabadságot kap. 1916-ban különös esetet élt át nagyapám.

Az egyik ütközet vége felé már csak kézitusáznak az ellenséggel. Túlerőben vannak és őt mégis hárman támadják meg, nyakán megsebesítik karddal. Azért sikerült a szerbnek a kardvágás, mert szemből ketten közelednek szuronnal. A köpeny ki volt rajta gombolva. A két szerb egyszerre szúrt a vérző nyakú nagyapám felé. A köpeny lazasága a két hóna alá vezette a szurony hegyét. A kimerültségtől, na meg az ijedségtől elájult nagyapám.

A társai a két szerbet leszúrták és mindkettő nagyapámra zuhant. Halottnak látszó nagyapám nyakából kiveszik a dögcédulát, viszik a parancsokságra a többi halott katonáéval együtt. A halálhírek jönnek haza Magyarországra a hozzátartozókhoz. A mozgó sebesülteket ellássák, utána szedik össze a halottakat, akkor veszik észre, hogy nagyapám él.

Halálhíre az bizony hazajött. Nagymama olyan szívbetegséget kapott, hogy az orvos már lemondott róla, ekkor 23 éves volt. (1983-ban hal meg 90 éves korában.) Akkor volt a meglepetés, amikor nagyapám hazajött lábadozni.

Nagymama mindig mesélte, hogy sokat imádkozott, hogy ne legyen igaz a hír, mert amit imával kérsz, az megadatik.

Nagyapám életben maradása egy kicsit feledtette 3 gyermek halálát. Ugyanis 3 fiú gyermeke született 4 év alatt. Mindhárom kicsi korában meghal. A nagy nélkülözés és az orvoshiány is közrejátszott a gyermekek halálában.

1917 nyara is szörnyű volt számára, Szegegyházán kolera járvány üti fel a fejét. Egyszerre veszíti el édesapját és csecsemő gyermekét. Nagyapám is itthon van szabadságon, de vissza a frontra nem mehet. Csendőrökkel zárják le a kis falut. Nagyapám karjaiba hal meg negyedik, egyetlen élő gyermekük.

A járvány terjedése megáll a csendőrkordon miatt. Nagyapámat külön is megvizsgálják az orvosok, félnek a járvány terjedésétől a fronton.

Teljesen egészségesen ment vissza harcolni. 1918 tavaszán nagymamának két tervére hal hősi halált az olasz fronton. A két testvér neve Kerékgyártó Sándor, illetve Ferenc. Nagyapám a háború végén tér haza.

Nagyapámék nyolcan voltak testvérek, hét fiú és egy leány, de volt két halott testvérük is, két fiú.

-	András	1879-ben született,
-	Mária	1881-ben "
-	György	1885-ben "
-	János	1888-ban "
-	Mihály	1891-ben "
-	Sándor	1894-ben "
-	József	1897-ben "
-	István	1898-ban "

Mind a heten részt vesznek a világháborúban.

Mária férjét Tahóczki Mihályt is frontszolgálatra kötelezik. Aki 1916-ban hősi halált hal.

György, aki már letöltötte a katonaidejét, nem akar a frontra menni. Elmebetegnek teszi magát és így menekül meg. Egy általános nagy mozgósítás következett és a Tisza partjáig megy és ír egy búcsúlevelet, ráteszi a ruhájára, és öngyilkosságot színlel, a levél szerint bánatában ugrik a Tiszába, mert 6 testvére harcol a fronton. Ekkor is megússza a frontot. Tovább pásztorkodik egy eldugott tanyán a gazdájánál. Nem sokáig örülhetett, mert a csendőrök elfogják és irány a front. Ott nagyon hamar öncsonkítást tesz. Saját fegyverével lelövi két ujját, de a leszerelés elmarad, helyette büntetőszázadban találja magát. Még a háború elején leszereltetik azokat, akiknek lelövik a mutatóujját. Többen tesznek öncsonkítást. Ebbe a dologba bukott bele Gyuri bátyám is.

Sándor bátyám nem sokat harcolt. Hamar fogságba esett. Oroszországba kerül burzsujhoz dolgozni, állatgondozó lett. 1919 őszén jön haza Hajdúdorogig vonattal. Ruházata nagyon vegyes volt. Szakadt, piszkos ruha, orosz sapka, igazi menekültre emlékeztető volt. Haja ápolatlan, szakálla elég nagy és ijesztő. Így indul el a hajdúdorogi vasútállomásról hat km-re lévő Szegegyházára. Mire hazaér ráesteledik.

Az apjánál (dédi papinál) disznótoros volt. A családnál többen voltak a disznóvágáson. Ekkor már több unoka van a tanyában. Azoknak mondja, hogy ő ide be akar menni, nyissák ki a kaput. A gyerekek beszaladnak, mondják nagymamájuknak, itt van az oroszkatona, és azt mondta, hogy ő a Sándor fiúk, és engedjük be. Mennek a viharlámpával, mivel már a köd is leszállt. Idesanyám hát nem ismer meg, én vagyok Sándor fia, engedjen már be. Dehogy engedem én be magát, mindjárt elengedem az öreg Betyárt, a nagy kuvaszt, majd az megtépi az irháját. Idesanyám a Betyár még megvan? Nyitott kapunál kíváncszorgott az öreg kuvasz, odament Sándor bátyámhoz, megszagolta, megcsóválta a farkát, hozzádörzsölődött Sándor bátyám ráborult a kutyára és elsírta magát.

Alig tudták megvigasztalni. Az ünnepség reggelig tartott. Még azt tudni kell, hogy a Betyár a Sándor bátyám pásztorkutyája volt. Sokat feküdtek együtt a kunyhóban háttal egymásnak és melegítették egymást. A kutya még élt két napot és kimúlt.

Ezek után sok Betyár nevű kutya létezett a családban. Nagyapám kutyáját is így hívták gyermekkoromban. Nekem az első szavam "detár" volt.

Nagyapám családjával 1932 tavaszán Tiszacsegére költözik, ott gazdálkodik három fiával: Mihály 1922-ben, János 1924-ben, Ernő 1928-ban született.

1913-tól 1921-ig 7 gyermekét temette el, 6 fiút és 1 leányt. 3 utolsó gyermeke maradt életben. Több alkalommal hívták be tartalékosnak. Egy hosszabb kiképzés után őrmester, egészségügyi vonatparancsnok lesz. Ekkor már 1938-at írunk. 1941-ben megkapja az opsitot.

Mihály fia 1943. október 11-én vonul be Debrecenbe. Katonai kiképzése 1944. január 4-ig tartott. Ekkor indulnak el gyalog és március 2-án érnek a Fekete-tengerhez. 1944. szeptemberében megsebesül és hazakerül Kalocsára. Felgyógyulás után 3 hét egészségügyi szabadságot kap. Október 25-én kellett volna jelentkezni Tégláson, 4 nappal korábban október 21-én bejönnek az oroszok Tiszacsegére. Katona ruháját nagyapám elássa az itató vályú alá.

Az értékes tárgyakat, ruhaneműt a szekérszín alatt lévő bunkerban tárolják. A szekér tele volt értéktelen kacattal, az oroszok ott nem kereskedtek.

Többször változik a front hol orosz, hol német katonák tartózkodnak a tanyán.

Nagyapám 70 hold bérelt földön gazdálkodott.

Ekkor kb. 200 q takarmányszéna, legalább 50 q ótengeri a kasba (új a lábán volt töretlenül). 3 q zab, 20 q búza volt a magtárban. A németek semmijüket nem bántották. A tiszai átkelésért nagy harc fojt. Egy késő délután négy db cséplőgépnél látszó tárgy közeledett a tanyájuk felé. Ezek bizony katyuskák voltak. Megálltak a tanya előtt, sok teherautó hozta a lőszeret utánuk. Este hétkor kezdték a lövöldözést, 11 órakor lett vége. Megtisztították a Tisza környékét a németektől. Ugyanis a németek nem engedték az oroszokat átkelni a Tiszán. Másnap nagyon sok boroshordót hoznak, ezekből pontonhidat építenek az oroszok.

Este már megjelennek a tankok is. Nagyapám kapujába egy öreg barackfa állt, és úgy beletaposták a sárba, hogy soha nem találták meg. A tankok átkelése után nagyapám tanyája lett az orosz parancsnokság központja.

200 db birka, 3 tehén, 2 ökör, 3 ló, sok-sok disznó volt az ólban.

A baromfi létszámát soha nem tudták.

A parancsnokság mellett itt működött a tábori konyha. 3 benzines hordót, nem középen kettévágtak. Rövid tisztogatás után az alacsonyabba a hús, nagyobbba a leves főtt.

Ernő bátyám volt a juhász és neki meg nagyapámnak kellett napi 15-20 birkát megnyúzni. Égett a bútor, főtt a hús a benzines kondérba. Este volt az étel elszállítása. A juhok elfogytak, következett a három tehén és a két ökör nyáron sütése. A lovakat még az elején elvitték. A tűzrevaló fogytán volt, leszedték a ház végéről a deszkát. Nagyon egyszerűen vágta az orosz szakács a baromfit. Megfogta a fejét, egyet dobott a tyúkon, annak leszakadt a feje és dobta csomóra.

Még azt hozzá kell tenni, hogy főzni csak ők főzhettek. Édesapámat, Jánost és Ernő bátyámat elviszik lóápolónak. Ernő bátyám december elején megszökik Kálmánháza felé, itt él sok rokon. Hajdúböszörményben hamis papírt szerez. Hajdúdorogra már nyugodtan megy. A piacon érdeklődik egy nénitől, hogy nem ismeri Tóth Istvánékat? Dehogynem, hát én vagyok a felesége. Ekkor ismerte fel a nagynénjét. Hazamennek a piacról káposztaleves a vacsora és tetűirtás következett. Tovább jön Kálmánházára, január végéig itt marad. Édesapámat január közepén engedik el a lóápolástól. Tiszacsegén január végén jön össze a család. Napokig néznek szótlánul a nagy semmibe. Odalett egy élet munkája. Nagyapám biztatgatta a családot.

Legyen erő, egészség, békesség a többi már adja magát.

Így is lett 1945 tavaszán visszaköltözik a család Kálmánházára és talpra is állt.

A két fiú távolléte és az orosz jelenlét nagy lelki teher volt nagyapám számára. Legidősebb fia Mihály otthon volt a családdal. Nagyapám tudott németül és elmondta tisztnek, hogy nem katonaszökevény, hanem tüdőbeteg gyermekkorától. Állandóan köhögni kellett neki, ha jöttek az oroszok. A pontonhíd miatt fő vonulási útvonaluk volt a tanya előtti országút. Minden csapat megállt pihenni és körülnéztek a tanyán. Amire szükségük volt, ami megtetszett, azt vitték. Három bunda tornácon volt felakasztva. Nagyon megtetszet egy tisztnek és felteteti a szekérre. Nagyapám lábán meglátta a jó állapotba lévő csizmát. Csere következett. Nagyapámé lett az ő használt csizmája.

Egy alkalommal sok lovas jön, kevés az istállóba a férőhely, a lovak számára. Őszi esős idő volt. A kinnmaradt lovakat bekötik a szobákba, nagyapámékat az üres spájzba teszik éjszakára. Könnyű volt a lovakat bekötni, mert bútor már nem volt benne. A falon lógott egy kereszt meg Jézus és Mária szentképe. Ezt a kozák tiszt bujkáló családtagnak gondolta. Nagyapámtól kérdezi, hogy ez a két személy hol bujkál. Nagyapám németül elmondta, hogy ezek szentképek. A kozák nehezen értette meg a lényegét. Nagymamára is ráordít, hogy éhes, főzzön neki vacsorát, mert ha nem, akkor lelövi. Nagyapám németül próbálta megértetni vele, hogy semmijük nincs a korábbi csapat már mindenüket megevett.

A front áthelyeződik a Tisza túlsó oldalára egy kis fellélegzés következett. Előkerült a rejtékhelyekről a szalonna, pénz meg egy hordó sóstóhegyi bor. Sándor öccse lakott nagyapámnak Sóstóhegyen.

Nagyapám fog két háborgó, legyengült kozáklovat. Vett Csegén egy fejőstehenet. Ezek az állatok a túlélésre már elegek voltak, összeszedik a szétszórt takarmányt, hoznak csutkát, tavaszig már az áttelelés biztosított. A kozáklovas a lovát úgy etette, hogy a kazalhoz engedte, a ló ott lakott jól. A kazlat rövid idő alatt a sok ló majdnem hogy megette. Katyuszásig két kutyájuk volt. Ijedségükbe úgy elmentek, hogy soha nem jöttek vissza.

Sikerült a Hortobágyról hozni három bundát. Esőbe, szélbe, hidegbe nélkülözhetetlen volt a bunda a paraszt ember számára. Különösen akkor még nagyobb szükség van rá, ha nincs mivel takarózni. Január elején hazaérkezik Ernő bátyám Kálmánházáról. Első kérdés az volt, hogy Jani hol van? Nem tudott róla semmit, mert ő megszökött.

A rokonságból Kerékgyártó Imrénét lőtték le az oroszok. Férje a fronton volt, ő vezette a Pukkantó nevű kocsmát Szegegyházán. Ott maradt 3 kiskorú árva gyermeke. Imre, Margit, Mária. Neve a hősi halottak között nem szerepel.

Egy hét múlva édesapám is hazajön. Ekkor már öten néznek a nagy semmibe. Nagyapám próbál a családba lelket öntetni. Legyen erőnk, egészségünk, legyen béke újra talpra fogunk állni.

De ezt már ő sem gondolta komolyan. Volt megtakarított pénzük, otthon is meg a bankba is. Nagyapám nagyobb tábla földet készült venni. Nem tudott dönteni, hogy hol vegyen. A szíve mélyén mindig vágyott vissza szülőföldjére, Szegegyházára. Akkoriban Szegegyháza nagyobb volt, mint Kálmánháza. Kálmánháza Szegegyházából nőtte ki magát. Ma Szegegyházán egyetlen ember sem lakik.

Ivott egy kis bort, mondogatta nagymamának, hogy hej Erzsi mi szegénynek születtünk és úgy is fogunk meghalni Bogárházán. (Bogárháza Kálmánháza régi neve). Ez mind be is teljesül. 1945 tavaszán vesz Kálmánházán egy házat és visszaköltözik.

Hazaköltözés után visszajön nótáskedve, gazdálkodik, csizmát varr, jármot farag, ostort fon, és rendszeresen jár templomba. 1956-ban 65 éves korában meghal.

Még mindig 1956-ot írunk. Ekkor kezdtem az első osztályt. Két hónap múlva szünet következik. A család csutkát vág és én is megyek, mivel nem kell menni iskolába. Jön a hír, hogy kitört a forradalom. Kálmánházán keresztül tankok, gépkocsik vonulnak. Ennek szemlélője voltam. Hazamentem és boldogan mondtam nagymamának, hogy bejöttek az oroszok.

- Uram, Isten, visszajön a csajka.

- Nagymama mi az a csajka? Kérdeztem.

- Majd megtudod, ha kevés ételt kapsz bele. Én már ettem a háború alatt csajkából. Akkor éheztem a legtöbbet.

Nekem 7 évesen nagyon jó volna csajkából enni. Nagymama ekkor beszélt először a 44-es orosz bejövételről. Stabilizálódik a helyzet, kezdjük az iskolát. A táskán két guriga fa minden tanulónak, és így megy az iskolába.

1957 őszén csutkavágáskor megint vártam, hogy törjön ki egy újabb forradalom. Azt gondoltam csutkavágás, forradalom, szünet.

Ez bizony másképp lett.

Katonanóták a két világháborúból

Keresik a, nem lelik a keresztelő levelemet
Se a bíró, se a jegyző nem találja a nevemet,
Majd meg találja az első Ferenc Jóska,
Ki elvisz a háborúba, sebesülten jövök vissza.

Ferenc Jóska 25 éves és Császár,
Tizennyolc éves fiúkat vizitál
Milyen boldog az az édesanya,
Kinek most van tizennyolc éves fia.

Bátran törnek előre a tankok,
Van-e még ki nekünk ellenáll?
Megtanultuk mi már ezt a harcot,
Jelszavunk: győzelem, vagy halál.

Tankunk láncá nyikorog, csikordul
Gázolja, ki eléje kerül,
Tüzel oszt a páncélkocsi tornya,
Fasiszták közt arat a halál.

Népünk mellett örökké kitartunk,
Miénk lesz a végső győzelem
Nagy Sztálingrád, Moszkva meg a Volga
Sose látott még ilyen csatát.

Katonakorom páncélos indulója. Moszkvába tanulta a háború után.

Rózsa rózsza bazsarózsa

Rózsa rózsza bazsarózsa
Szól a régi bakanóta
Mint ha újra béke volna
Arany napfény süt le a víg aratókra.

Még remélem, hogy megélem
Búza nő a csatatéren
Újra fürdünk tejbe-vajba
Majd ha szüret lesz Tokajba.

Ferenc Jóska bakája

Ferenc Jóska bakája
Ha megszólal a katonabanda
Vigyázza áll,
Hogyha jön a babája, azt mondja
Borulja a nyakamba
és szalutál,
Mert hisz egy baka csókban egymaga
Többet ér a generálisnál.

Kimegyek a doberdói harctérre

Kimegyek a doberdói harctérre,
Feltekintek a csillagos nagy égre.
Csillagos ég merre van a magyar hazám?
Merre sirat engem az édesanyám?

Én istenem hol fogok én meghalni,
Hol fog az én piros vérem kifolyni?
Itália közepébe lesz a sírom
Édesanyám arra kérem, se sírjon.

Feladom a levelem a postára,
Rátalál az édesanyám házára,
Olvasd anyám vérrel írott leveletem,
Dobordónál hagyom az életemet.

Édesanyám nem írok több levelet,
Puskagolyó lőtte el a szívemet,
Eltemetnek az erdei gyöngyvirágok,
Még siratnak a falumbeli leányok.

Anyai nagyapám Szojka János, 1886-os születésű volt. Az első világháborúban tartalékosként vett részt. 1915 táján kap behívóparancsot. Ekkor már nős volt, és kétéves leánygyermek édesapja. Felesége Bulátkó Mária terhes volt a második gyermekükkel. Orosz frontra viszik. Őszi idő volt, a dátumra már nem emlékszem. Ahogy mesélte, itthon még egy-egy levél volt a fán, de a Kárpátok bércein derékig ért a hó. Meg kellett küzdeni a nagy hideggel, a kevés alvással, meg a nagy halálfélelemmel. De a legnagyobb fájdalma a család hiánya volt. Elutazásakor vitt magával egy kis fémkeresztet, amit a nyakába hordott. Bevonuláskor Hajdúdorogon lakott. Itt nagyon erős volt a görög katolikus vallás. Ráctelepesként költöztek az ősei Hajdúdorogra. A vallási hovatartozás fogta össze a rácokat. Ezek után világos volt, hogy sokat imádkozott. Reggel is, este is. A fronton sem maradtak el az imák. Amikor elmaradt, akkor az ellenség zavarta meg a maga kis szertartását, ahogy mondta, csak a keresztet megfogta, megcsókolta, ennyit mondott, hogy Jézus segíts! Az arcvonalba sokat lőtt, de hogy a golyó talált-e vagy nem, azt nem tudta. Nagyon óvatosan kellett bánni a lőszerrel, mert nehezen ért célta a muníció.

Hetekig nem fürödtek és az ennivaló is a fogukhoz volt verve. A legnagyobb ellenségnek, a hideget említette. Többen fagytak meg a legyengült katonák, mint akivel az ellenség golyója végzett.

Ő egyszer odaáll egy huszár mellé aludni. Azt még tudni kell, hogy a huszár a lóva mellett állva, kissé nekidülve háttal, és így alszik. Ahogy állnak a hóban, és hajnalra ők meg ráesnek a lóra. Nézik mi is történt a lóval, hát bizony az megfagyott. Ott maradtak ágy nélkül. Ezen a kemény farkasordító éjszakán több lovat ért fagyhalál. Hosszabb menetelés után hiába takarta le a huszár a lovat pokróccal, a hideg győzött. A telet a Kárpátokban tölti. Jött egy parancs, hogy mehetnek haza szabadságra, nagyon le vannak gyengülve. A legközelebbi vasútállomásig gyalog mennek, mivel baka volt. Megjövő vonat mellett állt a tömegbe. A nagy tolongásba alálökik a lassan guruló vonatkerék alá. Boka felett levágja a bal lábát a vagonkerék. Boka felett csonkolják a ballábát. A műtét után eszmél a tábori kórházban. Nagy szerencséje volt, hogy a vonaton volt egészségügyi vagon, az ellátást ott hajtották végre, és a vonat vitte a legközelebbi tábori kórházig.

Kérdésemre, hogy érzett e valamilyen fájdalmat műtét közbe, azt mondta nem. Igaz két nap után tért magához. Ekkor már kezdődtek a fájdalmak számára. A tábori kórház elhagyása után véget ért a háború. A testi és lelki seb egy életre szóló emléket hagyott. Sokat beszélt a háború szörnyűségeiről. Nem volt egy nagyotmondó típus. Nekem többször elmondta a fronttal kapcsolatos dolgokat, de mindig egyformán. Mint ahogy mondta a háború átformálta a további életét. A kereszt és az ima élete végéig megmaradt.

A frontra, igaz behívóparancsra ment, de lelkesedéstől sugárzott a szeme. Nagyobb embernek tartotta magát azzal szemben, aki nem volt a fronton. Gyermekkoromban sokat jártam nála és emlékszem, hogy az ágya végén a fejénél kereszt, oldalt két kép lógott a falon. Egyik az ő katonai képe a másik pedig, mint ahogy Ő mondta Ferenc Jóskáé.

Nagyapa Ferenc Jóska mit keres itt a falon? Tudod fiam én Ferenc Jóskára esküdtem! Volt még a szekrényen egy 1914 és 1918 feliratú findzsa, a másikon meg Ferenc Jóska arcképe volt ráfestve.

A háború után a frontharcosoknak a templomba külön padsor volt. Ahová csak ők ülhettek a szentmisén. Az első harangszó a figyelmeztető volt vasárnaponként. Ekkor már indult a templomba. A második harangszó a gyülekezőt jelentette. A másodikra már minden hívő gyülekezett a Hajdúdorogi Görög katolikus templom köré. Külön a gyerekek, külön a nők, külön a frontharcos férfiak. Ez az összetartozás életük végéig megmaradt.

Ha a nagyapámhoz jött valaki és Ő a kevés búzából rakta az asztagot, nem hagyta félbe, és lerakta a szekérről. De ha egy frontharcos jött hozzá, akkor tiszteletből lejött a kazalról. Idő közben születik 3 fia, 3 lánya.

1929 nyarán Nagyszegegyházán volt dohányos. Farkas Pál szintén frontharcos, világháborút megjárt ember volt. Pali sógor, ahogy ő mondta Stern Péter birtokán volt bognármester. Amikor találkoztak, kalapemeléssel, kézfogással messziről köszöntek egymásnak.

Nagyapám Antal nevű fia 1919-es születésű volt. Farkas Pálnak is volt egy hasonló születésű fia. A harmadik fiú Papp Jánosé volt, akinek az apja szintén Nagyszegegyházán volt dohányos. A három fiú együtt barátkozott, mivel együtt jártak iskolába. Iskola végén jött a nyári szünet. A tanító úr elment már szabadságra, ottmaradt a három fiú tanító és szülői felügyelet nélkül nem tudott a szabadidejével mit kezdeni. (Nagyobb munkára még nem voltak foghatóak). Szedték a dohánypajtából a verébtójást, amivel dobálták az idősök kalapját. Nem köszöntek senkinek, ha valakivel találkoztak, akkor inkább átmentek a másik oldalra, hogy ne kellessen köszönni. Farkas Pál kint állt egy alkalommal a műhely ajtajába, ment arra a három fiú, a műhely előtt átmentek a másik oldalra, ezt látván a bognár mester, nem vette jó néven. Nagyon megsértődött, amikor a három fiú, köszönés nélkül a másik oldalra ment el. A műhely előtt. A háborút megjárta, de ilyet nem kapott gyerektől. Méregtől dühösen kigondolta, hogy fogja őket megtanítani köszönni. Nagyapámnak is szólt, hogy majd megtanítja az Ő fiát is köszönni, de úgy hogy még nagyapákorába is fog rá emlékezni.

Másnap szalad el a három fiú a műhely előtt a másik oldalra, utána szólt Farkas Pál bognár mester. Gyertek be a műhelybe, akarok nektek mondani valamit.

A három fiú Szojka Anti, Farkas Laci, Papp Jóska egy szóra bent is voltak a műhelybe.

Álljatok meg itt a faragó tőkénél. Ő addig a műhely ajtaját bereteszelte, majd beszegezte.

Álljatok körül a tőkén és tegyétek az ujjatokat a tőkére. Ezt az első ujjrakást még a fiúk viccnek vették és rátették. Fogta Pali bácsi a szekercét megemelte, és csapott a tőke felé. Az első csapás előtt elkapta a három fiú az ujját a tőkéről. Ne kapjátok el az ujjatokat, le akarom vágni. Ujjakat vissza, és ismét emelte a szekercét.

A harmadik kísérlet után már sírt a három fiú. Azért akarom az ujjatokat levágni, mert nem köszöntetek egy világháborút megjárt embernek.

- Jaj, hát fogunk mi köszönni Pali bátyámnak mostantól kezdve.
- Akkor is fogtok köszönni, ha a másik oldalba mentek?
- Fogunk köszönni, sőt még a kalapunkat is meg fogjuk emelni, mert Pali bátyánk világháborús frontharcos volt.
- Hogy fogtok nekem köszönni?
- Adjon Isten jó napot Pali bátyám.

Erre a nagy fogadalomra kinyílt a műhely ajtó, a fiúk futva távoztak a műhelyből. A lecke emlékezetes volt, mert a nagybátyám ezt a történetet 80 éves korában mesélte el budapesti lakosként, amikor nálam volt vendégségben Kálmánházán. Ez az emlék akkor jött napvilágra, amikor találkozott 50 év után Farkas Lászlóval, aki itt lakott Kálmánházán. Arról beszélgettünk, hogy a mai Kálmánházán vajon hány gyermek keze kerülne tőkére.

Nagyapám első fia János, akit gyakran vitt el a csendőrség legénykorában verekedés miatt, 1938-ban vonul be katonának. Nem tud leszerelni a háború miatt. Részt vett a felvidék visszafoglalásában. 1942-ben már az orosz fronton harcol. Hamar fogságba esik. Szabadulása 1946. Tőle semmit nem hallottam, mert 1954-ben balesetben meghal.

Ifj. Szojka János katonatársaival a II. Világháborúban

A második fia Antal 1940-ben vonul be katonának, több fronton harcol, több évet tölt Erdélyben. Szerencsés volt, mert a csapata Hajdúdorog felé vonul vissza az orosz és a román hadsereg elől. Nyíregyháza környékén sokat járt fiatal korában, és itt feltalálja magát, és 1944 októberében megszökik. Olyan gazdáknál húzza meg magát, akiknél napszámosként dolgozott. Hol csutkakúp, hol szénakazal volt a fekhelye. A második világháború idején Göröghát egy kisebb falú volt Hajdúdorog és Nyíregyháza között. Több gazda megismerte, mert jól tudott dolgozni. Evéskor megette két ember adagját. A front lecsendesült, akkor tért haza a szülői házba. Ma is él 90 évesen Budapesten.

Nagyapám harmadik fia Sándor 1923-ban született, nem volt katona. Egyik lába rövidebb volt, és bicegve járt. A front alatt Görögháton tartózkodott a család. Ott élték meg a román bejövételt. Sokáig vágták éjjel a kukoricacsutkát és reggel tovább aludtak a hodályban a barátjával. Barátja sem volt katona, mert még nem volt hadköteles. A román katonák kiűzték őket a fekhelyről, és az istálló háta mögé állították arccal a fal felé. Odalépett egy román katona a hátukhoz és mindkettőjüket tarkón lötte. Sokan voltak a tanyán és ezt végignézte a tömeg.

A katona törte a magyart és ezt mondta, hogy így jár minden katonaszökevény. A katonák többen voltak, lóra ültek és elmentek. Nagyapám később ért oda. Magán kívül ordított, hogy a románt a botjával agyonverné, nem érdekelné semmi. Ő volt a legszerényebb fia, nem ártott senkinek, mégis halott.

Nagyapám az esetet még aznap jelenti a hajdúdorogi orosz városparancsnoknál. Ha megismeri azt a románt, aki meglötte a fiát, jelezte neki, Ő fogja saját kezével agyonlőni.

Este a tanya mellett pokrócba becsavarva temették el a két hősi halottat. Újratemetés hajdúdorogi köztemetőben történik 1945 tavaszán. Felkerült a neve a világháborús hősi halottak közzé.

Hajdúdorogon nagy a vallási élet 1959-60 táján is. Nyaranta 10-11 évesen gyakran voltam a nagyszülőknél. Mise után hazamentünk nagymama a korábban megfőzött tyúkhúsleveset tálalta, leültünk hárman az asztalhoz és csak rövid ima után lehetett enni. Nekem azt kellett imádkozni, hogy jöjj el Jézus légy vendégünk, áld meg amit adtál nekünk. Ebéd után jött a vasárnap fénypontja. Egy óra körül gyülekeztek nagyapám kapuja előtt az öregek.

Nagyapámé szélső ház volt, kapuja előtt több magas hűvöst adó akácfa állt. Hosszú lóca készen állt a vendégek fogadására.

Akik jöttek azok mind megjárták az első világháborút. Én is elfoglaltam a helyemet egy kis széken és némán figyeltem, hogy ki mit mond. Nem ülhettem fel a lócára, mert megsérteném a frontharcosok tekintélyét.

Egyik bácsika mondta, hogy az ő fia pesten már látott olyan rádiót, amibe lehet látni az embert mozogni, de nem tudja mi a neve. A másik azt bizonygatta, hogy meg van jósolva, hogy Amerikába át lehet telefonálni drót nélkül is. Sőt még ez mind semmi, lehet lesz látni, hogy kivel beszélünk. Igaz ő már ezt nem fogja megélni, de ez a 10 éves gyerek, mutatott rám, ez megéli. Az is meg van írva, hogy bolt hátán bolt lesz, vevő lesz kevés.

Jó módba fognak élni az emberek, sok adó fog nehezedni vállukra. Meg van írva a bibliában, hogy fel üti majd a fejét az Antikrisztus és uralkodni is akar.

A kisbajuszos bácsi szerint jön majd a sárgaveszedelem, de ez mindentől veszélyesebb lesz.

Tíz évesen ezek a nagy beszélgetések után sokáig gondolkodtam az ott hallottakon, lényegét csak napjainkban értettem meg.

Visszaemlékező: Kiss János született 1949-ben Kálmánházán, anyja Szojka Margit.

Elbeszélést leírta: Nagy Tamás.

Kálmánháza, 2009. augusztus 27.